

Spoarboekje

voor na de verkiezingen
van 18 maart 2026

Lokwinske!

Jo binne beneamd as riedslid fan Tytsjerksteradiel. De kommende fjouwer jier fertsjintwurdigje jo de belangen fan ús ynwenners. No is it tiid foar de folgjende faze: it foarmjen fan in akkoart en in kolleezje. Dat begjint mei in dúdingsdebat.

Inleiding

De afgelopen bestuursperiode heeft de raad gewerkt met een raadsprogramma en coalitieakkoord. Op 6 juni 2025 is een bijeenkomst georganiseerd door de (oude) raad over de mogelijkheden om na de verkiezingen te komen tot een raads- dan wel coalitieakkoord. Jasper Loots evalueerde met de raad de ervaringen van de afgelopen periode. Ook informeerde hij over de verschillende mogelijkheden, hun voor- en nadelen en situaties waarin deze het best toepasbaar zijn. Op basis hiervan is dit spoorboekje opgesteld met daarin drie mogelijke sporen.

Op basis van deze sporen kan de nieuwe raad besluiten op welke manier men wil samenwerken in de komende vier jaar. De nieuwe raad stapt op een rijdende trein. Door de keuze voor een spoor kan een wissel worden omgezet. Op die manier kunnen de politieke partijen keuzes maken voor de komende bestuursperiode.

Spoor 1

Een raadsbreed procesakkoord (raadsakkoord) met een traditioneel coalitieakkoord.

Spoor 2

Een raadsbreed programma (raadsprogramma) op proces én inhoud met daarbinnen een uitvoeringsprogramma van het college.

Spoor 3

Een raadsbreed programma (raadsprogramma) op proces en inhoud met daarna aanvullend een coalitieakkoord

Deze sporen worden hierna verder beschreven op bladzijde twee en voorzien van een stappenplan op bladzijde drie. Dit spoorboekje geldt als een advies van de oude raad aan de nieuwe raad.

Duidingsdebat

Voorgesteld wordt dat de (nieuwe) raad een keuze maakt tussen de verschillende sporen tijdens het duidingsdebat op 23 maart 2026, 19.30 uur. Zo kan vervolgens gericht en systematisch worden gewerkt aan de vorming van het in het duidingsdebat bedoelde bestuur en de beoogde verhoudingen tussen de verschillende fracties in de raad. Het duidingsdebat is geen raadsvergadering omdat de nieuwe raad nog niet is geïnstalleerd. Per partij worden twee kandidaat-raadsleden uitgenodigd. De overige kandidaat-raadsleden kunnen aanschuiven als toehoorder. De burgemeester is technisch voorzitter van de bijeenkomst.

8

312

Spoar 1

Een raadsbreed procesakkoord (raadsakkoord) met een traditioneel coalitieakkoord

Raadsakkoord

In het raadsakkoord wordt beschreven hoe de raad wil samenwerken. Daarin staan de spelregels en verwachtingen binnen de raad, raad en samenleving, raad en college, raad en college en ambtelijke organisatie en de raad en de regio. De overtuiging is dat een raadsakkoord de lokale democratie bevordert en fracties bindt. Goede spelregels leiden tot een goede belangenafweging en maken raadsdebatten inhoudelijker. Door een raadsakkoord te hebben kan een raad beter in positie komen om alle inwoners te vertegenwoordigen.

Traditioneel coalitieakkoord

Een traditioneel coalitieakkoord bevat een akkoord tussen een aantal fracties uit de gemeenteraad die over het algemeen samen een meerderheid vormen in de raad, al dan niet gepaard met gedoogsteun van één of meer fracties. Een traditioneel coalitieakkoord voor de coalitiepartijen brengt geven en nemen met zich mee: ze krijgen niet alles wat ze willen, maar ruilen datgene wat ze willen uit met de wensen en verlangens van andere partijen. Uiteindelijk resulteert dat in een programma waarin partijen voldoende van hun punten terugzien en ze kunnen leven met de veren die ze laten.

De keuze voor wie er wel en niet in de formatie mee gaat doen, is een heel belangrijke. Het spoor van een traditioneel coalitieakkoord zegt nog niets over de aard van het coalitieakkoord. Het kan een ouderwets dichtgetimmerd akkoord zijn, waarin over vrijwel alle beleidsterreinen stevige en gedetailleerde afspraken worden gemaakt maar het kan ook een akkoord op hoofdlijnen zijn waarbij alleen afspraken worden gemaakt op bijvoorbeeld vier of vijf belangrijke dossiers met een financieel kader. Het coalitieakkoord zal door het college vervolgens worden verwerkt in een **uitvoeringsprogramma**.

Spoar 2

Een raadsbreed programma (raadsprogramma) op proces en inhoud met daarbinnen een uitvoeringsprogramma van het college

Raadsprogramma

Een raadsprogramma bestaat naast een raadsakkoord (zie spoor 1) ook uit de belangrijkste standpunten waarop alle partijen in de raad elkaar kunnen vinden. De basis voor een raadsprogramma is een samenvoeging van de punten uit de verkiezingsprogramma's waar iedereen het over eens is. Het idee daarbij is dat veel partijen het over een heel groot deel van de thema's eens zijn. Dat kan de basis vormen voor een raadsakkoord. Daarnaast kan een aantal thema's benoemd worden waar partijen het niet, of minder over eens zijn, en waarvoor meerderheden gezocht moeten worden in de raad. De basis van een raadsprogramma kan een analyse zijn van de verkiezingsprogramma's. Deze wordt al voor de verkiezingen gemaakt. Er vindt in een raadsprogramma in de formatieperiode nog geen uitruil plaats en harde keuzes ontbreken daardoor in een raadsprogramma. Die uitruil of onderhandeling volgt later, gedurende de raadsperiode. Het raadsprogramma moet door de raad worden vastgesteld en moet worden afgesproken hoe de wethouderskandidaten worden voorgesteld.

Tijdens de raadsperiode zal het college vervolgens op zoek moeten naar wisselende meerderheden. Over hoe dat proces verloopt, kunnen procesafspraken worden gemaakt. Er kan bijvoorbeeld worden afgesproken wanneer het college een startnotitie of een keuzenotitie maakt, hoe de raad bij de kadernota bijvoorbeeld in de gelegenheid wordt gesteld om aan te geven hoe eventuele extra financiële ruimte kan worden ingezet, en ook hoe de raad in positie wordt gebracht om keuzes te maken voor eventuele ombuigingen. Het college schrijft daarom op basis van het raadsprogramma een **uitvoeringsprogramma**.

Spoar 3

Een raadsbreed programma (raadsprogramma) op proces en inhoud met daarna aanvullend een coalitieakkoord

Raadsprogramma

Een raadsprogramma bestaat naast een raadsakkoord ook uit de belangrijkste standpunten waarop alle partijen in de raad elkaar kunnen vinden (zie spoor 2).

Coalitieakkoord

Nadat het raadsprogramma is opgesteld en afgerond wordt het gesprek gevoerd over de collegevorming. Dit vind niet parallel aan elkaar plaats om dubbelingen of tegenstrijdigheden met elkaar te voorkomen. Dit coalitieakkoord lijkt op het traditioneel coalitieakkoord (zie spoor 1) met dit verschil dat het traditioneel coalitieakkoord in onderhavig spoor aanvullend is op het raadsprogramma.

Wie gaan met elkaar de coalitie vormen, leveren de wethouders én wat komt er aanvullend in het coalitieakkoord te staan? Voor meer informatie wordt hiervoor verwezen naar de beschrijven van het coalitieakkoord onder spoor 1.

Het college zal het raadsprorgamma en het aanvullende coalitieakkoord verwerken in een **uitvoeringsprogramma**.

Spoar 1 Een raadsbreed procesakkoord (raadsakkoord) met een traditioneel coalitieakkoord	Spoar 2 Een raadsbreed programma (raadsprogramma) op proces en inhoud met daarbinnen een uitvoeringsprogramma van het college	Spoar 3 Een raadsbreed programma (raadsprogramma) op proces en inhoud met daarna aanvullend een coalitieakkoord
Stap 1 In een besloten kringgesprek o.l.v. een externe gespreksleider stemmen de vertegenwoordigers van de fracties af: - wie procesbegeleider(s) wordt van het raadsakkoord en wat de opdracht en het beschikbare budget is, en - wie informateur(s) wordt ter voorbereiding van het coalitieakkoord en wat de opdracht is. Het kringgesprek wordt gevoerd door twee vertegenwoordigers per fractie. De overige raadsleden kunnen aanschuiven als toehoorder. De griffier ondersteunt dit gesprek. Stap 2 Benoemen van informateur(s) en procesbegeleider(s) met bijbehorende opdrachten door de raad in de eerste raadsvergadering na de verkiezingen. Stap 3 Procesbegeleider gaat met alle fracties gezamenlijk in gesprek om een raadsakkoord op te stellen. Parallel daaraan voert de informateur(s) separate gesprekken met alle fracties over de vraag welke partijen een coalitie kunnen vormen. Hiervoor vormt de opgestelde analyse van de verkiezingsprogramma’s een belangrijk ingrediënt. Stap 4 Tijdens een raadsvergadering wordt het advies van de informateur(s) opiniërend besproken. De fracties die worden voorgesteld als beoogde coalitie komen met een voorstel naar de raadsvergadering (motie) over het benoemen van formateur(s) en bijbehorende formatieopdracht. Dit voorstel wordt voorafgaand aan de raadsvergadering tijdig besproken door de beoogde coalitiefracties met alle overige fracties om het brede draagvlak te peilen en waar nodig aan te passen. Stap 5 Onderhandelingen tussen de beoogde coalitiefracties, onder begeleiding van de formateur(s) en de gemeentesecretaris en ambtelijke organisatie. De raad wordt door de beoogde coalitiefracties tussentijds op de hoogte gehouden van de voortgang van dit proces. Stap 6 Tijdens een raadsvergadering wordt het raadsakkoord ter vaststelling aangeboden en verzorgen de coalitiefracties de presentatie van het coalitieakkoord. Over het coalitieakkoord kan opiniërend worden gesproken. Ook komen de coalitiefracties met een voorstel voor wethouders waarover de raad moet besluiten.	Stap 1 In een besloten kringgesprek o.l.v. een externe gespreksleider stemmen de vertegenwoordigers van de fracties af: - wie procesbegeleider(s) wordt van het raadsprogramma en wat de opdracht en het beschikbare budget is, en - de wijze waarop de wethouderskandidaten worden voorgesteld. Het kringgesprek wordt gevoerd door twee vertegenwoordigers per fractie. De overige raadsleden kunnen aanschuiven als toehoorder. De griffier en gemeentesecretaris ondersteunen bij dit gesprek. Stap 2 Benoemen van procesbegeleider(s) met bijbehorende opdracht door de raad in de eerste raadsvergadering na de verkiezingen. Stap 3 De procesbegeleider(s) gaat met alle fracties gezamenlijk in gesprek over de opgestelde analyse van de verkiezingsprogramma’s: kloppen de overeenkomsten, missen er nog zaken, waar liggen evt. prioriteiten en welke procesafspraken zijn nodig om de gemeente gezamenlijk te besturen en gedurende de raadsperiode tot keuzes te komen. Iedere fractie zorgt ervoor dat altijd dezelfde twee personen namens de fractie kunnen aanschuiven die hiervoor ook het mandaat hebben. Deze gesprekken vinden in beslotenheid plaats. De griffier en gemeentesecretaris en ambtelijke organisatie ondersteunen bij deze gesprekken. Stap 4 De uitkomsten van stap 3 worden verwerkt in een raadsvoorstel en ter vaststelling aangeboden aan de raad als de agenda voor de komende vier jaar, inclusief procesafspraken. Stap 5 Tijdens een raadsvergadering besluit de raad over de vaststelling van het raadsprogramma en de benoeming van de wethouders die hier uitvoering aan gaan geven. Het college gaat hierna aan de slag met het opstellen van een uitvoeringsprogramma.	Stap 1 In een besloten kringgesprek o.l.v. een externe gespreksleider stemmen de vertegenwoordigers van de fracties af: - wie procesbegeleider(s) wordt van het raadsprogramma en wat de opdracht en het beschikbare budget is; - wie informateur(s) wordt ter voorbereiding van het coalitieakkoord en wat de opdracht is. Het kringgesprek wordt gevoerd door twee vertegenwoordigers per fractie. De overige raadsleden kunnen aanschuiven als toehoorder. De griffier en gemeentesecretaris ondersteunen bij dit gesprek. Stap 2 Benoemen van informateurs en procesbegeleider(s) met bijbehorende opdracht door de raad in de eerste raadsvergadering na de verkiezingen. Stap 3 De procesbegeleider(s) gaat met alle fracties gezamenlijk in gesprek over de opgestelde analyse van de verkiezingsprogramma’s: kloppen de overeenkomsten, missen er nog zaken, waar liggen evt. prioriteiten en welke procesafspraken zijn nodig om de gemeente gezamenlijk te besturen en gedurende de raadsperiode tot keuzes te komen. Iedere fractie zorgt ervoor dat altijd dezelfde twee personen namens de fractie kunnen aanschuiven die hiervoor ook het mandaat hebben. Deze gesprekken vinden in beslotenheid plaats. De griffier en gemeentesecretaris en ambtelijke organisatie ondersteunen bij deze gesprekken. Stap 4 De uitkomsten van stap 3 worden verwerkt in een raadsvoorstel en ter vaststelling aangeboden aan de raad als de agenda voor de komende vier jaar, inclusief procesafspraken. Stap 5 Na afronding van het raadsprogramma voert de informateur(s) separate gesprekken met alle fracties over de vraag welke partijen een coalitie kunnen vormen. Hiervoor vormt de opgestelde analyse van de verkiezingsprogramma’s een belangrijk ingrediënt. Stap 6 Deze gesprekken over de mogelijke coalitie vinden in beslotenheid plaats. De griffier ondersteunt de informateur bij de gesprekken over de coalitievorming. Stap 7 Onderhandelingen tussen de beoogde coalitiefracties, onder begeleiding van de formateur(s) en de gemeentesecretaris en ambtelijke organisatie. De raad wordt door de beoogde coalitiefracties tussentijds op de hoogte gehouden van de voortgang van dit proces. Stap 8 Tijdens een raadsvergadering verzorgen de coalitiefracties de presentatie van het coalitieakkoord. Over het coalitieakkoord kan opiniërend worden gesproken. Ook komen de coalitiefracties met een voorstel voor het benoemen van de wethouders waarover de raad moet besluiten.

